

Марченко А. А.

СОЛІДАРНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ XXI СТОЛІТТЯ

У статті акцентується увага на виявленні особливостей формування солідарності між індивідами в рамках тенденції стрімкого переходу світу до інформаційної віртуальної реальності. Автор досліджує особливості існування феномену «соціальної солідарності» в індустріальну епоху та намагається визначити причини трансформації цього феномену в епоху постіндустріальну, інформаційну. Автор аналізує поняття «мережеве суспільство» та «мережева солідарність» як такі, що визначають характер деієрархізованих відносин в нові часи.

Ключові слова: соціальна солідарність, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в суспільстві відбуваються трансформаційні процеси, які впливають на соціальні інститути, соціальну структуру, а також комунікативну взаємодію між членами суспільства. Такі процеси пов'язані з формуванням інформаційного суспільства: змінюється природа соціальної солідарності, відступаючи від її органічного типу, характерного для індустріального суспільства.

Відтак, метою статті є виявлення особливостей явища солідарності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Історія дослідження проблеми. Ідею солідарності, її реальність та необхідність в історії обґрунтовували найрізноманітніші і навіть протилежні напрямки соціальної думки. Першим, хто започаткував вивчення соціальної солідарності, можна вважати О. Конта. Проблема єдності суспільства, соціальної солідарності розглядається вченим в рамках соціальної статистики, мета якої полягає у виявленні умов існування людських спільнот і відкриття відповідних законів порядку і гармонії. Механізмом, який обумовлює соціальну інтеграцію і лежить в

основі соціальної солідарності, соціолог вважає поділ праці, який сприяє зростанню і ускладненню соціального організму. Поділ праці навіює кожному індивіду почуття залежності від інших і усвідомлення власної значущості. В результаті кожен починає вважати себе частиною суспільної системи [1, с. 116].

Центральне місце проблема соціальної солідарності займає в творчості французького соціолога Е. Дюркгейма. Її рішення вчений пов'язує з відповідями на питання про характер зв'язків, які об'єднують людей один з одним, дозволяючи їм жити разом і взаємодіяти між собою. У роботі «Про поділ суспільної праці» Е. Дюркгейм доводить думку про те, що поділ суспільної праці забезпечує соціальну солідарність і виконує моральну функцію [2, с. 8].

Е. Дюркгейм ввів поняття «механічної» і «органічної солідарності» в рамках його теорії розвитку суспільств, описаної в роботі «Про поділ суспільної праці» (1893). У суспільстві, що демонструє механічну солідарність, його згуртованість і інтегрованість виростає з гомогенності індивідів: люди відчувають взаємний зв'язок через подібну роботу, освіту, релігію, спосіб життя. Механічна солідарність зазвичай присутня в «традиційних» і малих суспільствах [2, с. 103–108]. Органічна солідарність породжується взаємозалежністю, яка виникає з спеціалізації праці, та різного роду взаємозалежностей між людьми. Солідарність цього типу діє в «сучасних» і «промислових» суспільствах [2, с. 173–174].

Тему соціальної солідарності в своїх роботах аналізували також такі визначні науковці як Ф. Гіддінгс, М. Ковалевський, К. Маркс, Т. Парсонс, П. Сорокін, Г. Спенсер, Ф. Тьонніс, А. Шютц.

Серед сучасних дослідників вклад в розробку теми соціальної солідарності зробили Дж. Александер, І. Домурат, А. Етіціоні, Е. Колерс, М. Лем, Р. Патнем, Р. С'єрра, та інші.

В Україні темі соціальної солідарності приділяють увагу у своїх роботах Л. Бевзенко, Н. Бойко, О. Злобіна, А. Зоткін, І. Мартинюк, М. Паращевін, О. Резнік, Н. Соболева, М. Шульга.

Виклад матеріалу. Соціальна солідарність – це інтеграція і її ступінь або тип, притаманні суспільству або групі.

Основа соціальної солідарності змінюється від простих суспільств до більш складних [3, с. 238]. У сучасному суспільстві інформація як основний ресурс та інформаційний обмін грають визначну роль, зокрема в процесах соціалізації його членів. В основі соціальної солідарності як базовий елемент вбачається доступ до сучасних каналів обміну інформації. Сьогодні доводиться говорити про інформаційні, мережеві спільноти. Мережева будова групової та міжособистісної комунікації робить індивіда все більш осілим в соціальній мережі. Як зазначає в одному зі своїх інтерв'ю М. Кастельс: «Люди можуть спілкуватися один з одним, сперечатися, організовуватися, висувати гасла – ось що найголовніше. Адже Інтернет в сучасному суспільстві рівносильний електриці в індустріальному суспільстві, все працює через соціальні мережі, через комп'ютерні мережі. Перервати процес неможливо» [4]. У мережевих спільнотах солідарність виникає не тільки на основі необхідності в розділі праці, механічного виконання обов'язків, а також на основі усвідомлення «спорідненості» індивідів в одній спільноті.

Органічна солідарність в індустріальному суспільстві вимагає простої взаємодії між людьми на основі поділу праці. Згідно своїм бажанням людина освоює те чи інше ремесло, стаючи одним з «органів» суспільного організму. З розвитком масового виробництва в індустріальному суспільстві людина стає все більш залежною від органічної солідарності. Робітник на конвеєрі вже не може самостійно виробляти і реалізовувати свій продукт праці. Він лише частина «органу», який взаємодіє з багатьма іншими великими системами, що створюють все більш складні продукти. Вихід із системи органічної солідарності можливий, але також пов'язаний з наслідками. Залишаючи структуру суспільства, людина або ставала частиною іншої структури, або дуже швидко перетворюється на маргінала.

Однак людина інформаційного суспільства менш залежна від інших. Її «знаряддя праці» можуть перебувати у приватній власності, використовуючи інформаційно-телекомунікаційні мережі, людина може поширювати продукт своєї праці серед багатьох споживачів. Але міжособистісна взаємодія нерівномірна.

Інтенсивність вище серед людей з близькими цінностями, світоглядом, ідеями, ідеалами, що призводить до зближення, створення внаслідок цього в загальній соціальній мережі комунікацій кластерів, що відповідає в соціальному просторі мережевим спільнотам. Логічним здається питання: якою в сучасному трансформаційному суспільстві постає органічна солідарність, які вона має особливості в інформаційному суспільстві.

В рамках цього питання Латур, звертаючись до ідей Г. Тарда, говорить про актуальність дієслова «мати» в порівнянні з дієсловом «бути». Поява Web змінила все на користь саме цього дієслова: «мати друзів, профіль і т.ін.» стає набагато більш актуальним ніж «бути» [5, с. 72]. Так, можна спостерігати феномен взаємодопомоги в процесі комунікацій в соціальній мережі між профілями друзів. Диференціація пріоритету передачі інформації проходить не стільки за рахунок новизни або виключної важливості, скільки за рахунок особистих прохань членів мережевих спільнот, за принципом «мережевої солідарності». Це може бути прохання до мережевого співтовариства надати допомогу в пошуку, розповсюдженні або створенні якої-небудь інформації, висловити схвалення матеріалу або фотографії, прокоментувати повідомлення, розмістити на своїй сторінці пост друга, а також проголосувати за його прохання. Така допомога не вимагає великих матеріальних або часових витрат, однак сприяє посиленню комунікаційних зв'язків, процесів самовідтворення в співтоваристві, зміцнює і перешкоджає розпаду спільноти.

Окрім того в рамках мережевих спільнот виникають нові соціальні ролі: контент-мейкери, івент-агенти, редактори постів, можна казати окремо про хейтерів та «німих» членів співтовариства, котрі також виконують свої певні функції. Завдяки виникненню таких нових ролей можна казати про видозмінену соціальну взаємодію між членами суспільства.

«Мережева» солідарність – феномен, властивий інформаційному суспільству, який не може розцінюватися як винятково позитивне або негативне явище, але потребує особливої уваги сьогодні, так як активно продовжує розвиватися та створювати все нові особливості, які характерні для нового типу суспільства.

Список використаних джерел :

1. Конт О. Система позитивной политики. В *Западно-европейская социология XIX века: Тексты*. Под ред В. И. Добренькова. М. : Издание МУБУ, 1996. С. 180–242.
2. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Пер. с фр. и послесловие А. Б. Гофмана. 576 с.
3. Большой толковый социологический словарь (Collins). Т. 2 (П-Я): Пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 1999. 528 с.
4. Кастельс М., Алексеева А. Кастельс: Наша жизнь – гибрид виртуального и физического пространства: Из интервью М. Кастельса корреспонденту РИА Новости А. Алексеевой. 22.06.2012. URL: <http://fmf.rian.ru/news/20120622/368091606.html> (дата звернення 12.03.2019).
5. Социальные сети и виртуальные сетевые сообщества: Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН. Центр социал. науч.-информ. исслед. Отв. ред. Верченков Л. Н., Ефременко Д. В., Тищенко В. И. – М., 2013. 360 с.

Marchenko A. A. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa National University named after I. I. Mechnikov

Solidarity in the XXI century information society

The article focuses on the identification of the peculiarities of forming solidarity between individuals within the framework of the tendency of the rapid transition of the world to informational virtual reality. The author investigates the peculiarities of the existence of the phenomenon of "social solidarity" in the industrial era and tries to determine the causes of the transformation of this phenomenon in the post-industrial and informational era. The author analyzes the concept of "network society" and "network solidarity" as determining the nature of deirardized relations in new times.

Key words: *social solidarity, information society.*

*Рекомендовано до друку
– к. соц. н., доцентом Полюгою В. А.*

Стаття надійшла в редакцію 22.02.2019.